ЦЕНТЪР ЗА ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНО РАЗВИЕ -
ЛОГОПЕДИЧЕН ЦЕНТЪР - ВАРНА

РАННА ПРЕВЕНЦИЯ НА КОМУНИКАТИВНИТЕ НАРУШЕНИЯ И РИСКА ОТ ОБУЧИТЕЛНИ ТРУДНОСТИ

3 - 5 Г.

ЦЕНТЪР ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ
ВАРНА
ЛОГОПЕДИЧЕН ЦЕНТЪР

www.logoped-varna.com

НОРМИ НА ЕЗИКОВО-ГОВОРНО РАЗВИТИЕ

Комуникацията е средството, което ни позволява да се свържем със света. Комуникативните умения на всеки индивид са от решаващо значение за пълноценното му участие в обществото.

Комуникацията играе първостепенна роля в човешкия живот, а нейните нарушения са обект на логопедична работа.

КАКВО ТРЯБВА ДА УМЕЕ ВСЯКО ДЕТЕ ЗА ПЕРИОДА ОТ 3 ДО 5 ГОДИНИ?

Езиковото овладяване е една от най-сложните и чувствителни за въздействие сфери на развитие. То е бавен поетапен процес, по време на който детето се учи на специфични умения и поведения. Всеки етап е свързан с появата и усъвършенстването на нови умения. Изграждането и постигането на всяко едно от тях стимулира съзряването на мозъка.

За да разберем дали детето ни има даден проблем, трябва да познаваме какви са нормалните за възрастта критерии за неговото психо-моторно развитие. Нужно е да се обърне внимание на общата и фината моторика, емоционалното и езиково-говорното развитие на детето.

3-4 ГОДИНИ

Възрастта на детето от три до четири години се характеризира с най-интензивното развитие на речта.

РАЗБИРАНЕ

- чува и откликва, когато е повикано;
- слуша с интерес приказки, истории с картинки;
- разбира с мисъла на някои предлози – в, на, зад, до;
- разбира понятия като голямо – малко, пълно – празно, много-малко, еднакво – различно, ден – нощ и успява да разграничи дневните и нощните дейности;
- успява да изпълни прости инструкции.

ГОВОР

Речта на детето става все по-разбираема за околните, а речниковият му запас е от около 800-1000 думи.

- правилно съставя изречения с 3 и повече думи;
- използва множествено число и някои глаголни времена (сегашно и минало време);
- назовава части от тялото си, възраст, имена;
- умее да отговаря на въпросите „Кой?“, „Какво яде?“, „Къде?“, „Какво прави?“, „Защо?“;
- активно задава въпроси, не винаги с правилна конструкция;
- знае родовете и употребява местоимения – аз, ти, той, тя, ние, те;
- познава някои категории като храна, мебели, животни, дрехи и отнася различните предмети към съответната категория;
- справя се с правилното повторение на четирисрични думи, като сричковата структура на по-сложните думи е все още нарушена.
- произнася правилно **всички гласни звукове**, както и съгласните звукове – **М, П, Б, Т, Д, Н, Х, Ф, В, К, Г, С, З, Ц.**

ФИНА МОТОРИКА

Във възрастта 3–4 години се доусъвършенства координацията око–ръка. Детето може да рисува кръг, хоризонтална и вертикална линия, да прерисува кръст, наклонени линии и квадрат. Възможно все още да се наблюдава неправилен захват на молива, като детето може да държи молива с юмрук, с два пръста, с четири пръста. Детето може да реже по дълга линия, да движи листа докато реже, както и да изрязва големи кръгове с ножица. Успява да долепи пръстите си на двете ръце и да ги отдалечи един от друг последователно (като все още е нужно време), както и да допира всички пръсти на едната ръка до палеца последователно. Справя се с нанизването на едри и средни мъниста, с разкопчаването и закопчаването на едри копчета и сортирането на предмети. Изработва дребни фигури от пластилин по образец. Успешно борави с водни бои, рисува с моливи и флумастери и реди пъзели от 4–5 части.

ГРУБА МОТОРИКА

Що се отнася до грубата моторика, на тази възраст се изграждат умения за каране на велосипед; ходене по бордюр с помощ; скачане с два крака (отскок) от малка височина. При качване и слизане по стълби детето поставя краката си един пред друг; ходи на цяло стъпало, но при инструкция може да промени стила на походката (на пръсти, на пета, встрани, назад). То повдига обемен предмет над главата си (топка) и марширува под музикален съпровод.

КАК ДА СТИМУЛИРАМЕ РАЗВИТИЕТО НА ДЕТЕТО В ТОЗИ ЕТАП?

- Говорете с прости и ясни изречения, които детето може да използва за модел.
- Не използвайте „бебешки“ говор – Когато детето каже нещо по „бебешки“, вие го повторете с нормални думи.
- Направете си книжка на любими или познати предмети, като изрежете снимки, картинки от стари книжки и списания. Групирайте ги по категории като храни, плодове, играчки. Направете си картини-небивалици като разрежете и залепите заедно части от различни обекти. Обяснете какво е сгрешено на картината и как може да се „поправи“.
- Помогнете на детето да разбира и задава въпроси. Играйте с „Да-Не“ отговори. Задавайте въпроси като „Момче ли си?“, „Ти Ема ли си?“, „Може ли зайчето да лети?“.
- Задавайте въпроси, които изискват избор – „Ябълка или портокал искаш?“; „Коя блуза искаш да облечеш – синята или червената?“. Изисквайте отговор с много думички.
- Обогатете речника на детето – Назовавайте части от тялото и какво правим с тях. „Това е моят нос. Мога да помириша цветя, супата или парфюма с него.“
- Пейте песнички и рецитирайте стихчета, за да развиете ритъма на речта му.
- Поставете познати предмети в кош/голяма кутия. Нека детето ги вади един по един, като ги назовава и казва за какво ги използваме. „Това е моята топка. Аз играя с нея.“
- Може да играете игри с пръсти от типа на „Варило мишле кашичка“ и „Бабо, дай огънче“. Добър вариант за игри у дома са и игрите на домино, „Не се сърди човече“ и „Черен Петър“, с които развиваме у децата уменията за научаване на еднакво и различни, за спазване на ред и броене до 6, както и за групиране на картинките.

КОГА ДА ПОТЪРСИМ КОНСУЛТАЦИЯ СЪС СПЕЦИАЛИСТ?

- речниковият запас е беден;
- детето не говори или не разбира какво му се казва;
- не се обръща, когато някой го повика по име;
- не общува с останалите деца;
- не съставя изречения, а използват само думи;
- заменя или пропуска сричките в думите;
- неправилно употребява местоименията и родовете;
- не разпознава цветовете, формите, категориите храна, мебели, животни, дрехи;
- Има нарушения във фината моторика – не се справя с рисуването и прерисуването на форми и линии, не умее да държи правилно молива и да реже с ножица, не успява да координира пръстите на ръцете си, да нанише мъниста, да сортира предмети, както и да разкопчава и закопчава копчета;
- Произнася неправилно, пропуска или заменя звуковете: П–Б, Т–Д, К–Г, Ф–В, С–З–Ц.

4-5 ГОДИНИ

В тази възраст речта на децата става все по-разбираема, а броят на допусканите граматични грешки намалява значително.

РАЗБИРАНЕ

- разбира различни емоционални състояния, думи с противоположно значение, по-сложни пространствени отношения и причинно-следствени връзки („Защо момчето плаче?“);
- сформирана е представа за времето – сутрин-вечер, вчера-днес;

- справя се с изпълнението на по-сложни команди от типа на „Сложи голямата синя кола зад празната чаша.“;
- разбира предназначението на предметите и от какво са направени;
- може и да разпознае различни обекти по техните признаци или функции („Нещо, на което седим.“).

ГОВОР

- Речниковият запас от около 1500-2000.
- разпознава и назовава цветовете и основните геометрични фигури;
- използва всички части на речта – съществителни и прилагателни имена, глаголи, местоимения, предлози и съюзи, като речта е наситена с повече прилагателни имена и наречия;
- съставя изречения с 5 и повече думи, т.е. изреченията стават по-сложни;
- успешно съгласува съществителни и прилагателни имена по род и число, както и съществителни с числителни имена, използва умалителните форми на съществителните имена и бъдеще време на глаголите;
- продуцира граматически правилни изказвания и успява да обясни значението на често използвани поговорки;
- правилно се ориентира в пространството – успява да определи ляво-дясно на себе си;
- може да брои до 10 и обратно и да свързва количество с число;
- Започват да се формират умения за определяне на първия звук в думата;
- На тази възраст се овладява правилното произношение на звуковете Ш, Ж, Ч.

ФИНА МОТОРИКА

Формира се правилният захват на молива, а захватът на пръстите става все по-прецизен. Правилният захват на молива се нарича още динамичен трипръстов захват или щипковиден. Палецът и показалецът защипват молива, а средният пръст го придържа отдолу. Моливът е насочен диагонално към хартията, защото „лежи“ във вдлъбнатината между палеца и показалеца. Безименият пръст и кутрето са свити към дланта. Детето се справя с рисуването на квадрат, триъгълник и ромб по модел, къща, дърво и човек с най-малко 6 части на тялото. Започва да изписва името си с печатни букви. Умело борави с ножица и успява да изреже различни геометрични фигури, както и да апликира.

ГРУБА МОТОРИКА

В тази възраст децата са много активни – движат се свободно в пространството без да се „блъскат“; сядат, стават, клякат, стоят на един крак, изкачват високи катерушки. Преценяват самостоятелно как да преминат през поставено препятствие (заобикалят, минават отдолу или прескачат). Могат да хванат топка с две ръце и да я топат.

КАК ДА СТИМУЛИРАМЕ РАЗВИТИЕТО НА ДЕТЕТО В ТОЗИ ЕТАП?

- Говорете с прости и ясни изречения, които детето може да използва за модел.
- Не използвайте „бебешки“ говор – Когато детето каже нещо по „бебешки“, вие го повторете с нормални думи.
- Направете си книжка на любими или познати предмети, като изрежете снимки, картинки от стари книжки и списания. Групирайте ги по категории като храни, плодове, играчки. Направете си картини-небивалици като разрежете и залепите заедно части от различни обекти. Обяснете какво е сгрешено на картината и как може да се „поправи“.

- Помогнете на детето да разбира и задава въпроси. Играйте с „Да-Не“ отговори. Задавайте въпроси като „Момче ли си?“, „Ти Ема ли си?“, „Може ли зайчето да лети?“.
- Задавайте въпроси, които изискват избор – „Ябълка или портокал искаш?“; „Коя блуза искаш да облечеш – синята или червената?“. Изисквайте отговор с много думички.
- Обогатете речника на детето – Назовавайте части от тялото и какво правим с тях. „Това е моят нос. Мога да помириша цветя, супата или парфюма с него.“.
- Пейте песнички и рецитирайте стихчета, за да развиете ритъма на речта му.
- Поставете познати предмети в кош/голяма кутия. Нека детето ги вади един по един, като ги назовава и казва за какво ги използваме. „Това е моята топка. Аз играя с нея.“
- Може да играете игри с пръсти от типа на „Варило мишле кашичка“ и „Бабо, дай огънче“. Добър вариант за игри у дома са и игрите на домино, „Не се сърди човече“ и „Черен Петър“, с които развиваме у децата уменията за научаване на еднакво и различни, за спазване на ред и броене до 6, както и за групиране на картинките.

КОГА ДА ПОТЪРСИМ КОНСУЛТАЦИЯ СЪС СПЕЦИАЛИСТ?

- Ако детето има беден речников запас;
- Ако детето не разбира и не изпълнява инструкции;
- Ако детето не се ориентира в пространството – не разпознава понятията горе, долу, ляво и дясно;
- Ако детето все още не посочва и не назовава цветове и форми, не сортира, не класифицира;
- Ако детето съставя изречения с неправилен словоред, продължава за заменя и пропуска сричките в думите, както и не съгласува думите по род, число и време;

- Ако детето не употребява предлози, съюзи, въпросителните частици;
- Ако детето не успява да преразкаже какво е правило през деня или случка от близкото минало;
- Ако детето не може да брои в прав и обратен ред до 10;
- Ако детето не държи правилно молив, не иска да оцветява и не рисува.

ДЕЦАТА И ЕКРАНИТЕ

Все по-често децата проговарят по-късно. Експерти обвързват това с факта, че децата са поставяни твърде рано пред електронни устройства. Прекаленото изобилие от звуци и светлина, идващи от телевизора, компютъра или смартфона, е пречка за децата. Те получават много по-голям информационен поток от този, който могат да обработят.

Според учените отклоненията в развитието при употребата на електронните устройства се дължат на ефекта от синята светлина върху мозъка, както и на времето прекарано пред екрана. Това води до т.нар. екранна зависимост

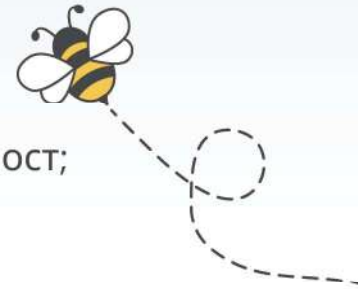
Поставянето на децата пред екран и гледането на видеа – в това число телевизия, игри, музикални клипове, нарушава способността на детето да обработва информация; да научава и използва наученото по адекватен начин; повлиява развитието на социалните му умения; създаването на приятелства; развитието на емпатията; включването в игри с връстници; езиково-говорното развитие; способностите за концентрация на вниманието; развитието на фината моторика.

Симптоматиката е изключително разнообразна и при всеки се проявява по различен начин. Най-често срещаните симптоми при екранна зависимост са следните:

1. **Компрометиран сън** – трудно заспиване, нощно събуждане с плач или раздразнение, кошмари и говорене насън, скърцане и тракане със зъби, сомнамбулизъм, нощно напикаване, желание за спане при родител, спане с отворена уста/хъркане;
2. **Проблеми с храненето** – неразнообразно хранене, силно предпочитание към една или няколко храни, липса на хранителен режим, зависимост към сладки храни;
3. **Проблеми с перисталтиката** – коремна болка, запек, разстройство, гадене, повръщане или киселини, подуване на корема;
4. **Сензомоторни нарушения** – главоболие; болки в очите, болки в гърба, врата и кръста, бледост и студени крайници, изпотяване на ръцете и краката, тикове с очите, лицеви тикове, неволеви движения на тялото;
5. **Поведенчески проблеми** – импулсивност, хиперактивност, раздразнителност, агресивност, самонараняване, истерични епизоди, промяна на настроенията, лесна уморяемост, нежелание за учене, слаб интерес към дейности като игра, живо общуване с връстници;
6. **Дефицити на развитието** – скованост на движенията, отпусната походка, дефицит на внимание, влошена концентрация, стереотипно поведение, липса на комуникативност, вживяване във виртуалния свят, самоизолация, ниска самооценка, неадекватно емоционално и езиково поведение, късно проговаряне.

При децата **от 3 до 5 години** може да се наблюдават следните симптоми на екранна зависимост:

- липса на реч;
- неразбиране на една или повече инструкции;
- отказ от общуване с хора извън семейството и пасивност;
- епизоди на ХАДВ;
- слабо развити груба и фина моторика;
- проблеми със съня – страх и отказ да спи само и в друга стая;
- проблеми с перисталтиката на червата и болки в корема;
- отказ от определени храни – предпочитание към сладко и липса на интерес към опитване на нови и различни храни.

ДЕЦАТА ПОД 5 ГОДИНИ НЕ ТРЯБВА ДА ПРЕКАРВАТ ПОВЕЧЕ ОТ ЧАС ДНЕВНО ПРЕД ЕКРАНА

При проява на някои от тези симптоми е необходимо да се премахне напълно екрана и да се потърси помощ от специалист.

